

Sanningens Mission: mot en missiologisk hermeneutik för Bibeln

Chris Wright

I det stora hela har evangelikaler varit bra på att läsa Bibeln messianskt, men brustit i att läsa den missiologisk. Vi läser Gamla Testamentet i ljuset av Jesus, på så sätt att vi där hittar en hel messiansk teologi och eskatologi som vi ser som fulländad i Jesus. Men det vi ofta har missat är att gå vidare därför att vi inte har insett Messias missiologiska betydelse. Mer enkelt uttryckt, vad var Jesus ute efter när han påstod sig vara Messias, eller när han lät sig kallas så av andra? Messias skulle i sin egen person införliva Israels identitet och mission, som representant, kung, ledare och frälsare, skriver Chris Wright.

Markusevangeliet 16:15 – ”Gå ut överallt i världen och förkunna evangeliet för hela skapelsen”

Jag minns dem så väl från min barndom – de stora banderollerna som hängde på väggarna på missionärskonferenserna i Nordirland. Min far var sekreterare för den irländska avdelningen i organisationen Unevangelized Fields Mission, (Missionen för oevangeliserade områden *övers. anm.*) och jag hjälpte honom vid deras bord. ”Gå ut i hela världen och förkunna evangeliet för alla människor”, stod det eftertryckligt, tillsammans med andra liknande befallningar i glödande gotisk skrift. Vid 12 års ålder kunde jag alla de viktigaste utantill: ”Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar ...” ”Hur skall de kunna höra ...?” ”Ni skall vittna om mig ... ända till jordens yttersta gräns.” ”Vem skall jag sända ... Här är jag, sänd mig!” Jag kunde mina bibelverser om mission.

När jag var 21 tog jag examen i teologi vid Cambridge, men där saknades egendomligt nog just de texterna. Åtminstone tycker jag numera att

det är egendomligt. Just då verkade det inte finnas mycket samband mellan teologi och mission enligt föreläsarnas sätt att se, eller mitt eget eller de andra teologiska studenternas sätt att se, eller Guds sätt att se, så vitt jag visste. ”Teologi” gick helt ut på Gud – hur han var, vad han hade sagt, vad han hade gjort, och vad mestadels döda personer hade haft för spekulationer om allt det.

”Mission” handlade om oss, de levande, och vad vi har gjort sedan Carey (som ju var den förste missionären, trodde vi i vår enfald). Eller mer exakt, mission är vad vi evangelikaler gör eftersom vi vet att Bibeln har sagt åt oss (eller några av oss i alla fall) att gå ut och bli missionärer.

”Mission är det vi gör.” Det var förutsättningen, som förstås stöddes av tydliga bibliska befallningar. ”Jesus sends me, this I know, for the Bible tells me so.”

Många år senare, då jag bland annat själv hade undervisat i teologi som missionär i Indien (en annan märklig tanke: jag kunde ha gjort precis samma jobb på ett college i England, men det hade inte ansetts som ”mission”), så hamnade jag

på missionsskolan All Nations och fick ha hand om en delkurs som kallades "Missionens bibliska grund". Själva den titeln innebär samma förutsättning. Mission är substantivet, den verklighet vi utgår från. Det är något vi gör. Och vi måste ha ett skäl till att vi gör det – en bas, en grund eller ***”Mission’ handlade om oss, de levande, och vad vi har gjort sedan Carey (som ju var den förste missionären, trodde vi i vår enfald).”***

in lite teologi. Tillsätt en del motiverande glöd, så blir klassen rörande mottagliga. Nu har de ännu mer bibliskt stöd för det de redan trodde på ändå, för det är ju All Nations-studenter vi talar om.

MISSION: DET SOM BIBELN GÅR UT PÅ?

Den här lilla karikatyren ovan ska inte uppfattas som nedlåtande. Jag tror verkligen innerligt att vi ska ägna oss åt mission, och jag tror på att Bibeln bekräftar och befäller det. Men ju längre jag undervisade på den där kursen, desto oftare kom jag att inleda med att säga till studenterna att jag ville byta namn på den: från Missionens bibliska grund till Bibelns missionella grund. Jag vill att de ska förstå inte bara att Bibeln innehåller ett antal texter som råkar vara en förklaring till missionsarbete, utan att hela Bibeln i sig är ett "missions"-fenomen. Det stämmer att Bibeln "stöder mission", men sanningen är samtidigt mycket större än så: de skrifter som nu utgör vår Bibel är i sig en produkt av, och ett vittnesbörd om, den grundläggande missionen från Gud själv. Mission är inte bara en lista över saker som Bibeln råkar tala om och som är en aning mer angelägna än andra. Mission är, för att använda en utsliten fras, "det som Bibeln går ut på".

Det är ett ganska djärvt påstående. Jag skulle nog inte kunna vända på något annats "bibliska grund" på det sättet. Det finns till exempel en biblisk grund för äktenskapet, men jag antar att det inte finns någon "äktenskaplig grund för Bibeln". Det finns en biblisk grund för arbete, men arbete är inte "det som Bibeln går ut på". En del stöd för det här påståendet tar jag emellertid från en ofelbar auktoritet: jag tycker att Jesus kommer väldigt nära att säga "det är det här det går ut på" när han ger sina lärjungar den sista föreläsningen i gammaltestamentlig hermeneutik.

"Detta är alltså vad skriften säger", förklarar han. "Messias skall lida och uppstå från de döda på tredje dagen, och syndernas förlåtelse genom omvändelse skall förkunnas i hans namn för alla folk, med början i Jerusalem." (Luk 24:46–47)

Jesus citerar inte någon särskild text här, så det är anmärkningsvärt att han ändå säger att "detta är vad skriften säger". Han verkar mena att hela Skriften har sitt fokus och sin fulländning i Israels Messias och dennes liv och död och uppståndelse, och i den mission för alla folk som börjar i och med den händelsen. Lukas berättar att med de orden "öppnade han deras sinnen så att de kunde förstå skrifterna". Eller, som vi också kan uttrycka det, så kungjorde han deras hermeneutiska inriktning och uppdrag: det rätta sättet att läsa Skriften när man var lärjunge till Jesus från Nasaret, korsfäst och uppstånden, det var att läsa den messianskt och missiologiskt.

I det stora hela har evangelikaler varit bra på det förra, men brustit i det senare. Vi läser Gamla Testamentet i ljuset av Jesus, på så sätt att vi där hittar en hel messiansk teologi och eskatologi

”Jag vill att de ska förstå inte bara att Bibeln innehåller ett antal texter som råkar vara en förklaring till missionsarbete, utan att hela Bibeln i sig är ett ”missions”-fenomen.”

som vi ser som fulländad i Jesus. När vi gör det följer vi förstås hans eget exempel, och hans första efterföljares och evangelieförfattarnas exempel. Men det vi ofta har missat är att gå vidare, längre än att belåtet bocka av så kallade messi-

”Messias skulle i sin egen person införliva Israels identitet och mission, som representant, kung, ledare och frälsare.”

anska förutsägelser som har ”uppfyllts”. Vi har missat att gå vidare därför att vi inte har insett Messias missiologiska betydelse. Mer enkelt uttryckt, vad var Jesus ute efter när han påstod sig vara Messias, eller när han lät sig kallas så av andra (även om han motsatte sig att påståendet förkunnades öppet)? Messias skulle i sin egen person införliva Israels identitet och mission, som representant, kung, ledare och frälsare. Genom Messias som sitt smorda ombud, skulle Israels Gud genomföra allt han hade avsett för Israel. Men vad var Israels mission? Inget mindre än att vara ”ett ljus för folken”, medlet för att föra Guds försonande välsignelse till alla världens folk, så som Gud först hade lovat i förbundet med Abraham. Genom Messias skulle Israels Gud alltså också införa allt han hade avsett för världen.

Den fulla innebörden av att erkänna Jesus som Messias ligger i att också erkänna hans roll när det gäller Israels mission för alla folk. En messiansk läsning av Gamla Testamentet måste därför leda vidare till en missiologisk läsning av samma skrift – precis den koppling som Jesus gör i Luk 24. Det råkar också vara samma koppling som Lukas gör i början av sitt evangelium, då han citerar orden från Symeon när denne tar spädbarnet Jesus i sin famn. Det är ord som uppskattats av många generationer för sin skönhet vid kvällsändakter (de ingår i tidebönen completorium), men som sällan uppmärksammas för den missiologiska betydelse som ligger i det dubbla messianska anspråket:

Herre, nu låter du din tjänare gå hem, i frid, som du har lovat. Ty mina ögon har skådat fräls-

ningen som du har berett åt alla folk, ett ljus med uppenbarelse åt hedningarna och härlighet åt ditt folk Israel. (Luk 2:29–32)

Men även om vi accepterar att Jesus ger oss en messiasinriktad och missionsinriktad hermeneutik för Skriften, så kanske vi fortfarande ifrågasätter påståendet att det finns någon sorts missionell hermeneutik för hela Bibeln, t.ex. att ”mission är vad den går ut på”. Denna motvilja beror på det envisa paradigmet att mission i grunden är ”något vi gör”, särskilt om vi använder ordet ”mission” mer eller mindre synonymt med evangelisation. Det är rätt tydligt att hela Bibeln inte ”går ut på evangelisation”, även om evangelisation förstås är en grundläggande del i den bibliska mission som anförtrotts oss. Den är något vi gör och den bekräftas av tydliga bibliska befallningar. Lämpligheten i att tala om ”Bibels missionella grund” blir inte uppenbar förrän vi skiftar vårt paradigm för mission, från oss själva som mänskliga ombud till de slutgiltiga syftena från Gud själv, för i någon mening ”går Bibeln helt ut på Gud”.

Vad innebär det då att tala om Guds mission?

VEMS MISSION ÄR DET DÅ?

Guds mission

Även om frasen *Missio Dei* på vissa teologiska håll har missbrukats så att evangelisation praktiskt taget har uteslutits, så uttrycker den en stor biblisk sanning. Den Gud som uppenbarar sig i Skriften är personlig, målinriktad och målmedveten. Den inledande skapelseberättelsen beskriver hur Gud arbetar mot ett mål, slutför det hela med tillfredsställelse och vilar nöjd med resultatet. Och ända från Guds stora löfte till Abraham i 1 Mos 12:1–3 vet vi att denne Gud är fullständigt, orubbligt, evigt hängiven missionen att välsigna folken med Abrahams folk som ombud. Från och med det tillfället kan Guds mission sammanfattas i psalmens

”Den Gud som uppenbarar sig i Skriften är personlig, målinriktad och målmedveten.”

ord ”God is working his purpose out as year succeeds to year”, Gud arbetar fram sitt syfte allt eftersom åren går, och allt eftersom generationerna passerar.

Bibeln presenterar sig själv för oss som i grunden en berättelse: på en nivå en historisk berättelse, men på en annan en stor metaberättelse. Den börjar med en Gud som har som syfte att skapa, och går vidare till de konflikter och problem som uppkommer genom människans uppror mot det syftet. Sedan består berättelsen till största delen av hur Guds syfte att försona tar form under mänsklighetens historia, och den avslutas bortom sin egen horisont, med det eskatologiska hoppet om en ny skapelse. Hela världsbilden förkunnas utifrån teleologisk monotetism: det vill säga, det finns en Gud som arbetar i universum och i människans historia, och denne Gud har ett mål, ett syfte, en mission som till slut kommer att uppnås genom kraften i hans ord och till hans namns ära.

Att läsa Bibeln i ljuset av detta stora övergripande perspektiv om Guds mission är att läsa ”medhårs” över hela samlingen av Skrifter. Denna grundläggande punkt är ett huvuddrag i ”en missiologisk hermeneutik” för Bibeln.

Mänsklighetens mission

På den dag då människorna skapades fick de sin mission på den planet som var så målmedvetet förberedd för deras ankomst. De fick befallningen att uppfylla jorden och lägga den under sig, och styra över resten av skapelsen (1 Mos 1:28). Denna vidarebefordrade makt inom skapelseordningen dämpas av de parallella befallningarna i den kompletterande skapelseberättelsen: att ”bruka och vårda” trädgården (1 Mos 2:15). Att bruka och vårda skapelsen är vår mänskliga mission. Vi finns på planeten med ett syfte som kommer ur Guds eget kreativa syfte. Utifrån denna uppfattning om vår mänsklighet (som också är teleologisk, som vår doktrin om Gud) följer vårt ekologiska ansvar, vår ekonomiska aktivitet med arbete, produktivitet, utbyte och handel, och hela det kulturella mandatet. Att vara människa är att ha

en målinriktad roll i Guds skapelse. När det gäller denna skapelsemission måste kristna komma ihåg att Gud håller oss ansvariga inför honom själv för vår mänsklighet lika mycket som för vår kristenhet.

Israels mission

Mot bakgrund av den mänskliga synden och upproret, som beskrivs i den dystra skildringen i 1 Mos 3–11 från Adams och Evas olydnad till byggandet av Babels torn, inleder Gud sin försökande mission att rädda mänsklighetens alla folk, med början i Abrahams kallelse. Som vi ska titta närmare på nedan är detta den avgörande punkt då Israel väljs ut. Israel började existera som folk med en mission som anförtrotts dem av Gud, för alla de andra folkens skull. Allt som Israel var eller skulle bli – allt som Herren deras Gud gjorde i dem, för dem och genom dem – hade i slutändan ett samband med detta bredare syfte från Gud för alla folk.

En missiologisk hermeneutik för Gamla Testamentet kretsar kring den poängen. Valet av Israel var inte ett avvisande av andra folk, utan gällde uttryckligen alla folken. Denna universalitet, som omger Guds särskilda val av just Israel är ett återkommande tema. Även om det inte alltid är uttryckligen närvarande, så är det aldrig långt borta i Skriftens sätt att beskriva Israels tänkta självuppfattning.

Jesu mission

Jesus råkade inte bara anlända. Han hade en mycket klar övertygelse att han hade blivit sänd. Vid Jesu dop benämndes han av sin faders röst som en kombination av tjänargestalten hos Jesaja (ett eko av fraseologin i Jes 42:1) och den messianske kungen av Davids hus (ett eko av bekräftelsen i Ps 2:7). Båda dessa dimensioner i hans identitet och roll kom till liv med en innebörd av mission: missionen för tjänaren att återupprätta Israel åt Herren och också vara ombud för Guds frälsning som når till alla jordens ändar, samt missionen för Davids Messias att styra över ett försonat

Israel enligt programmet i många profetiska texter, med följer även för de andra folken.

Jesu känsla av mission – hans syften, motivation och självuppfattning bakom de ord och handlingar som står skrivna om honom – har varit föremål för intensiv akademisk diskussion. Det som verkar väldigt tydligt är att Jesus byggde sin egen agenda på det som han uppfattade var hans fars agenda. Hans vilja var att göra sin faders vilja. Guds mission bestämde hans.

Kyrkans mission

Som vårt citat från Luk 24 ovan också visar, så anförtrorde Jesus åt kyrkan en mission som är direkt rotad i hans egen identitet, lidande och seger som den korsfästne och uppståndne Messias. Paulus går längre och identifierar missionen för sin egen lilla grupp av kyrkogrundare med den internationella missionen för tjänaren. Han citerar Jes 49:6 i Apg 13:47 (en missiologisk hermeneutik i Gamla Testamentet, så god som någon). Åter igen kommer alltså kyrkans mission från Guds mission och fullföljandet av hans syften och hans ord. Någon har sagt att Gud inte så mycket har en mission för sin kyrka i världen som han har en kyrka för sin mission. Mission är inte bara något vi gör (även om detta förstås ingår). Mission, sett utifrån mänsklig strävan, innebär att Guds folk hängivet deltar i Guds syften för att försona hela skapelsen.

ATT SÄTTA IHOP DESSA PERSPEKTIV - EN MISSIOLOGISK HERMENEUTIK INNEBÄR ATT VI FÖRSÖKER LÄSA ALLA DELAR AV BIBELN:

- i ljuset av Guds syfte för hela sin skapelse, däribland försoningen för mänskligheten och ankomsten av nya himlar och en ny jord,
- i ljuset av Guds syfte för mänskligt liv i allmänhet på vår planet, och allt som Bibeln lär om människors kultur, relationer, etik och beteende,
- i ljuset av Guds historiska val av Israel, dess identitet och roll i förhållande till de andra

folken, och de krav han ställt på deras tillbedjan, sociala etik och fullständiga värderingssystem,

- i ljuset av den centrala positionen för Jesus från Nasaret, hans messianska identitet och mission i förhållande till Israel och de andra folken, hans kors och uppståndelse,
- i ljuset av Guds kallelse till kyrkan, gemenskapen av troende judar och hedningar som utgör det förlängda folket i Abrahams förbund, att vara ombud för att välsigna folken i Kristi namn och till Kristi ära.

ETT MISSIOLOGISKT PERSPEKTIV PÅ GAMLA TESTAMENTET

Evangelikala kristna har traditionellt inte haft särskilt svårt att läsa Nya Testamentet ur ett missionsperspektiv, och det är inte så konstigt med tanke på hur aposteln Paulus dominerar med sina missionsresor och skrifter. Jag tänkte ägna resten av denna uppsats åt hur punkterna ovan kan hjälpa oss få grepp om Gamla Testamentet.

Att predika om mission utifrån Gamla Testamentet är alltid något som väcker folks nyfikenhet, mest för att det är så oväntat. Jag vet av erfarenhet att många blir förvånade när de får höra en predikan om mission där en gammaltestamentlig text är utgångspunkt.

”Att bli förälskad med en vision mot att återgestalta evangeliet, det innebär att man tittar djupare.”

”Mission” ses allmänt som en uppgift som har sitt ursprung i några ord från Jesus på berget där han steg upp till himlen. Det tycks innebära att några egendomliga, men utan tvekan värdiga, människor sänds ut till avlägsna delar av jorden för att arbeta för Gud på förvillande många sätt, och att de då och då kommer tillbaka och berättar om sina äventyr och ber om fortsatt stöd. Eftersom ingenting av det slaget verkar ha hänt i Gamla Testamentet (inte ens Jona kom hem på mission för att samla in pengar för en ny resa till Nineve), så ser man mission som något som ”saknas

och förmodligen inte fanns ännu” på den tiden.

Den karikatyren kan också ta en mer sofistikerad form, som när David Bosch förvisar Gamla Testamentets bidrag till missionen till ett enda litet underavsnitt i kapitlet ”Reflektioner över Nya Testamentet som missionärsdokument” i sin magisteruppsats *Transforming Mission*¹. Gamla Testamentet innehåller helt klart nödvändiga teologiska förberedelser för den mission som tar form i kyrkan i Nya Testamentet, men Bosch definierar mission i termer av att gå över gränser för evangeliets skull (gränser i form av geografi, kul-

”Gamla Testamentet innehåller helt klart nödvändiga teologiska förberedelser för den mission som tar form i kyrkan i Nya Testamentet...”

tur, språk, religion osv.). Eftersom Israel inte fick någon befallning att gå ut bland folken i den meningen, finns det enligt Bosch ingen mission i Gamla Testamentet. Nu kan man i och för sig observera att det faktiskt finns många ”gränsöverskridande” avsnitt i den väldiga gammaltestamentliga historien om Israels resa med Herren, men förutom det vill jag hävda att Bosch har definierat mission alltför snävt. Jag ska nu kort gå igenom några av de gammaltestamentliga teman som mest vidgar uppfattningen om mission på det sätt som jag har argumenterat för ovan. Åter igen enkelt uttryckt, så är det inte fråga om en jakt på ställen i Gamla Testamentet som stämmer in på vårt begränsade begrepp om att sända ut missionärer. Istället är det en skiss över några av de stora kursändringarna i Israels uppfattning om sin Gud och hans mission för dem och för världen.

Herren är unik och universell

Enligt de gammaltestamentliga texterna tog sig Israels tro uttryck i anmärkningsvärda påståenden om Herren: anspråk som hade en polemisk udd i deras egen kontext och som fortfarande

framstår som särpräglade. Bland dem finns tillkännagivandet att endast Herren är Gud och att det inte finns någon annan (t.ex. 5 Mos 4:35, 39) och att Herren är Gud över hela jorden och alla folk (t.ex. Ps 24, 96, 1 Krön 29:11). Vad så definitiva anspråk får för följder kan man märka i många olika sammanhang, t.ex. kampen mot avgudadyrkan, språket vid tillbedjan och reaktionerna inför andra folk, både i den egna samtida internationella historien och i den eskatologiska visionen.

I Nya Testamentet menas att även Jesus är unik och universell (jfr Fil 2:9–11; 1 Kor 8:5–6), och det är utan tvekan Gamla Testamentets starka påståenden om Herren Guds unikheter och universalitet som ligger bakom detta och även står för en del av ordvalet. Anmärkningsvärt är också att dessa tidiga kristna

ståndpunkter var lika polemiska i sitt eget historiska sammanhang som de i det antika Israel, och att de i sin tur stod för den huvudsakliga grunden och motiveringen till kristen mission. Här har vi att göra med de missiologiska följderna av biblisk monoteism.

Att fullt ut förstå Herren Guds och Jesu Kristi universalitet och unikheter är centralt när man missiologiskt bemöter den relativism som är central i religiös pluralism och vissa former av postmodern filosofi.

Herrens syfte: att välsigna folken

Gamla Testamentet börjar med hela världens historia. Efter skapelseberättelserna läser vi historien om hur Gud hanterar den fallna mänskligheten, och problemen och utmaningarna med världen och folken i den (1 Mos 1–11). Men efter berättelserna om syndafloden och Babels torn,

”Anmärkningsvärt är också att dessa tidiga kristna ståndpunkter var lika polemiska i sitt eget historiska sammanhang som de i det antika Israel...”

kan det då finnas någon framtid för folken inför Gud? Eller ska domen bli Guds sista ord?

Historien om Abraham, som börjar i 1 Mos 12, ger ett tydligt svar. Som vi har nämnt ovan har Gud förklarat att han tänker föra välsignelse till folken: ”I dig skall alla släkter på jorden bli välsignade.” (1 Mos 12:3, Folkbibelns översättning; i Bibel 2000 står det ”alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som du har fått”.) Denna försäkran upprepas sex gånger bara i Första Moseboken, och den är grunden för biblisk mission, eftersom den presenterar Guds mission. Gud Skaparen har ett syfte, ett mål: att välsigna mänsklighetens folk. Detta är så fundamentalt att Paulus definierar detta löfte i Första Moseboken som att det förkunnar ”i förväg detta glada budskap” (Gal 3:8, Folkbibeln). Och den sammanfattande visionen i hela Bibeln beskriver hur löftet till Abraham fullföljs, då människor av alla folk, stammar, länder och språk samlas bland de försömda i den nya skapelsen (Upp 7:9). Både evangeliet och missionen börjar alltså i Första Moseboken, och båda finns med i Skaparens försonande avsikt att välsigna folken. Mission är Guds sätt att bemöta problemet med den sargade mänskligheten.

Herrens val av Israel för syftet att välsigna folken

Samma texter i Första Moseboken som bekräftar att Guds mission att välsigna folken är universell, bekräftar med samma skärpa att Gud särskilt väljer ut just Abraham och hans efterkommande till att vara redskapet för den missionen. Valet av Israel är med säkerhet en av de mest grundläggande pelarna i den bibliska världsbilden och i Israels historiska identitetskänsla². Det är viktigt att påpeka att även om tron på Israel som utvalt kan förvrängas (och har förvrängts) till en trångsynt doktrin om nationell överlägsenhet, så finns det motstånd mot just detta i Israels egna skrifter (t.ex. 5 Mos 7:7 och framåt). Påståendet är att Herren, den Gud som har utvalt Israel, också är skapare, ägare och herre till hela världen (5 Mos

10:14), och att Herren har utvalt Israel för sitt syfte för hela världen, inte bara för Israel självt. Valet av Israel var inte liktydigt med att avvisa de andra folken, utan skulle uttryckligen vara till förmån för dem.

I stället för att fråga oss om Israel själva ”hade en mission” i den meningen att de ”sändes” någonstans, måste vi därför se den missionella karaktären i Israels existens när det gällde Guds mission i världen. Israels mission var att vara något, inte att gå någonstans. Det perspektivet är tydligt centralt hos den person som kallas Herrens tjänare, och som både inbegriper Israels utvaldhed (det är identiska saker som sägs om Israel och tjänaren) och anförtros missionen att (precis som Israel) föra välsignelsen från Herrens rättvisa, frälsning och ära till jordens ändar.

Samverkan mellan Israel och folken: historiskt, kulturellt, religiöst

Nu finns det i Gamla Testamentet ett väldigt intresse för vad Israel hade för förhållande till de andra folken. Det är en allt annat än enkel relation. Å ena sidan finns den grundläggande visionen att Israel ska vara en välsignelse för folken. Å andra sidan finns kallelsen för Israel att vara åtskilda från dem, motstå deras avgudadyrkan, undvika deras syndfullhet och avvisa deras gudar och seder. Vid den här tiden var Israel en nation bland andra nationer i den breda antika makrokulturen i Mellanöstern, och det finns därför ett avsevärt missiologiskt intresse för hur Israels tro på olika sätt förhållit sig positivt och negativt till kulturerna hos andra folk genom århundradena. Vi kan ge mycket mer missiologisk uppmärksamhet till exempelvis de här olika attityderna:

- det patriarkala berättarperspektivet inför den omgivande kulturen och Femte Mosebokens material jämfört med den kanaanitiska kulturen,

- profeternas reaktion på kopplingen mellan Israels experiment med kungamakt (kung och tempel) och kanaanitiska paralleller,
- hur samhällena i exil och efter exilen såg på mesopotamisk och persisk religion och kultur. Det är bara några av aspekterna.

Den etiska dimensionen av Israels ”synlighet”

Israel blev kallat att skilja sig från sin omgivning, inte bara rent religiöst utan också etiskt. Detta uttrycks som själva syftet med valet av dem i samband med Guds löfte att välsigna folken i 1 Mos 18:19. Med Sodom och Gomorra som bakgrund, och i stark kontrast till dessa, säger Herren om Abraham:

Ja, jag har utvalt honom för att hans barn och efterkommande skall lyda hans befallning att hålla sig till Herrens vägar och göra vad som är rätt och rättfärdigt. Då skall det gå i uppfyllelse som Herren har lovat Abraham.

Senare förbundsrelaterad lydnad bygger inte bara på Israels historiska befrielse från Egypten, utan är också kopplad till deras identitet och roll som ett prästerligt och heligt folk bland de andra folken i 2 Mos 19:4–6. Som Herrens prästerskap skulle Israel vara hans sätt att göra sig känd för folken och hans sätt att föra dem till honom (i en funktion analog med den roll som Israels egna präster hade mellan Gud och resten av folket). Som ett heligt folk skulle de skilja sig etiskt (och även rituellt) från sederna hos de omgivande folken (3 Mos 18–19). En sådan synlighet skulle medföra att de andra folken observerade och kommenterade (5 Mos 4:6–8). Frågan om Israels etiska lydnad eller etiska misslyckande var därför inte bara en angelägenhet mellan dem själva och Herren, utan den hade stor betydelse för Herrens plan för folken (jfr Jer 4:1–2).

För mig är det här missiologiska perspektivet på gammaltestamentlig etik ett fruktbart förhållningssätt i den gamla hermeneutiska frågan om, och i så fall på vilket sätt, de moraliska läror som gavs till Israel i Gamla Testamentet har någon auktoritet eller betydelse för kristna. Om de, som

jag tror, gavs för att forma Israel till det de var kallade att vara – ett ljus för folken, ett heligt prästerskap – så har det paradigmatiskt betydelse för dem som i Kristus har ärvt samma roll i fråga om folken. I både Gamla och Nya Testamentet bestäms det etiska kravet på dem som hävdar sig vara Guds folk av den mission som de har blivit anförtrodda.

Eskatologisk vision: skördeinsamling av folken

Det historiska löftet att Gud skulle välsigna folken genom Israel utvecklades till en eskatologisk vision som återfinns i synnerhet i Israels tillbedjan (jfr den universella omfattningen i Ps 47, 87, 96) och hos några av profeterna (t.ex. Am 9:12, Jes 19:23–25, 49:6, 56:1–8, 60:1–3, 66:19–21, Sak 2:1). Texterna är världsomfattande på ett ganska häpnadsväckande sätt. Det finns i slutändan folk som inte bara ansluts till Israel, utan ska komma att identifieras som Israel, med samma namn, privilegier och ansvar inför Gud.

”Som Herrens prästerskap skulle Israel vara hans sätt att göra sig känd för folken.”

Detta är den dimension av Israels profetiska arv som djupast har påverkat den teologiska förklaringen och motiveringen till missionen för hedningarna i Nya Testamentet. Den ligger helt klart bakom Jakobs tolkning av Kristushändelsen och framgången för missionen för hedningarna i Apg 15 (där han citerar Am 9:12). På samma sätt inspirerade den Paulus insatser som missionsutövare och missionsteolog (t.ex. Rom 15:7–16). Som vi har sett tidigare gav den också den teologiska formen åt evangelierna, som alla avslutas med sina olika former av det stora åtagandet – att Jesus sänder ut sina lärjungar bland folken i världen.

MODELLER FÖR ”MISSION”

När vi läser Gamla Testamentet på det här

sättet, får många av texterna en missiologisk dimension som gör att de fungerar som modeller för en mångfasetterad förståelse av mission. Några exempel:

- **Viktiga händelser:** Uttåget ur Egypten, som den främsta modellen för Herrens försörningsgärning, gav inte bara Israel en grund för framtida hopp. Det kan också tillämpas på den framtida välsignelsen av folken – ironiskt nog även just Egypten (Jes 19:19–25). En liknande tillämpning kan göras av Jerusalems centrala dragningskraft (Jes 56–66), konsekvreringen av templet (1 Kung 8:41 och framåt) och återupprättelsen efter domen (Jer 12:14–17).

- **Institutioner:** Vissa inslag i Israels samhällsekonomiska eller religiösa liv innefattade teologiska grunder som även de inbjuder till missiologisk reflektion: t.ex. friåret eller jubelåret (3 Mos 25, Jes 61), offersystemet och templet (Jes 56:1–8) och vissa högtider (Sak 14:16–19).

- **Enskilda personer:** Berättelserna om hur vissa gammaltestamentliga personer blev kallade (i synnerhet de om Mose och Jesaja) har alltid varit grogrund för kristen reflektion om missionärskallelsens utmaning. Men Gamla Testamentet verkar i sig se i vissa berättelser en tydlig koppling till löftet till Abraham om att välsigna folken, då enskilda utlänningar införlivas i Israel eller får del av dess välsignelser på något sätt (t.ex. Rahab, Rut, Naaman eller änkan i Sarefat).

Slutsats

Syftet med den här korta genomgången har varit att påvisa ett antal områden där viktiga gammaltestamentliga teman och centrala övertygelser i Israels tro och världsbild har haft en ingående påverkan på Nya Testamentets uppfattning om vår mission i världen – eller mer korrekt, vårt deltagande i Guds mission i Guds värld. Jag hoppas att detta också leder oss mot att utveckla en ordentlig missiologisk hermeneutik för att tolka Skriften, och att det i sin tur kan öppna för ett sätt att läsa Bibeln som blir till nytta när vi fortsätter utforska de mångfasetterade dimensionerna i och

följderna av Guds mission.

Chris Wright är teolog och direktör för Langham Partnership. Chris Wright har bl.a. skrivit "Den enda vägen? Jesus och religionerna" (Libris 2002) och är även huvudförfattare till Kapstadsöverenskommelsen som SEA gav ut 2011.

Artikeln publicerades först i artikelserien "Missiologic" nr 2, november 2001.

Svensk översättning: Carl-Henrik Hammarlund.

Noter

1. David Bosch, *Transforming Mission* (Maryknoll: Orbis, 1991). De relevanta orden är: "Det finns i Gamla testamentet, inga tecken på de troende i det gamla förbundet som sända av Gud för att korsa geografiska, religiösa och sociala gränser för att vinna andra till tron på Jahve Trots detta är det Gamla Testamentet grundläggande för förståelsen av uppdraget i den nya" (s. 17 *egen översättning*).

2. Detta har mycket tydligt påvisats i verk av NT Wright, särskilt hans *New Testament and the People of God* (London: SPCK, 1992) sid 244-79, och *Jesus and the Victory of God* (London: SPCK, 1996).

SEA Papers är Svenska Evangeliska Alliansens (SEA) månatliga artikelserie inom evangelikal teologi och etik. SEA är ett nätverk av kristna tvärs över samfundsgränserna. Vår vision är:

- att bygga ett nationellt nätverk av evangelikala kristna i Sverige, som tillsammans och i sina olika sammanhang utvecklar och bidrar med evangelikal teologi och tillämpar den i församlingsarbetet, i den teologiska debatten och i samhällsdebatten
- att vara en konstruktiv kraft som i öppenhet, dialog och debatt driver ett evangelikalt perspektiv
- att förmedla impulser från och kontakter med den växande världsvida evangelikala gemenskapen

SEA:s teologiska bas utgörs av Lausannedeklarationen.